

Nr 266.

Av herr **Palmstierna**, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om upprättandet av en kontinuerlig statistik rörande handelsomsättningen mellan de nordiska länderna m. m.

Under den kris, vilken nu skakar vår världsdel, ha de tre nordiska rikena instinktivt känt behovet av ökad samverkan. Inför faran ha de tydligare än på länge förstått värdet av en fast samhörighet. Regeringar och folk ha knutit nya förbindelser och mer än en gång har enheten i uppträdandet vunnit uttryck, som gagnat de tre rikenas gemensamma neutralitetspolitik.

Redan under de första krigsdagarna (8 aug. 1914) avgåvo *regeringarna* i de norska och svenska riksdagarna förklaringar om att neutraliteten skulle till det yttersta upprätthållas och att »bindande försäkringar» utväxlats i syfte att förhindra att krigstillståndet i Europa skulle kunna medföra, att det ena riket vidtog fientliga åtgärder mot det andra. Snart efteråt (12 nov. 1914) avlämnade samtliga de tre rikena en gemensam protestnot mot den engelska Nordsjöförklaringen av den 2 november 1914, ett resultat av förhandlingar, som på svensk inbjudan förts mellan regeringarna.

En månad därefter (18, 19 dec.) sammankommo nordens statschefer och utrikesministrar till det möte i Malmö, som hälsats med enstämig glädje i hela Skandinavien och varvid överenskoms om att »fullfölja det så lyckligt inledda samarbetet och att i sådant syfte, så ofta omständigheterna därtill föranledde, anordna nya sammanträffanden mellan representanter för regeringarna». Dylika sammankomster ha även kommit till stånd såväl i Köpenhamn (9 mars 1916) som Kristiania (22 sept. 1916),

och de ha uppfattats såsom en borgen för att de tre folken »äro fast beslutna att i broderlig sammanhållning fullfölja sin lojala, ingen hotande och ingen utmanande politik».

Vid det sistnämnda mötet togs ett steg mot framtiden, som är väl värt att uppmärksamma. Det förklarades nämligen i kommunikén, att »för hävdande av de handelspolitiska intressen, efter kriget böra i alla tre länderna vidtagas förberedande åtgärder under inbördes samverkan mellan de organ, åt vilka denna angelägenhet är eller blir anförtrodd». Samtidigt konstaterades »önskvärdheten av att ett mera utvecklat samarbete mellan så många neutrala länder, som möjligt, måtte åstadkommas för tillvaratagande av gemensamma intressen med uteslutande av varje partitagande för den ena eller andra av de krigförande grupperna.»

Gemensamheten i uppträdande mellan regeringarna har yttermera synbart framträtt genom kommunikén den 29 december 1916 i anledning av presidenten Wilsons märkliga fredsnot.

Det *Nordiska Interparlamentariska Förbundet*, vars hela syfte är sammanhållning i Norden för fredliga uppgifter, har vid sina delegerademöten ägnat de gemensamma intressen, krisen framkallat, ingående förhandlingar. Vid mötet i Köpenhamn den 2—3 september 1915 uttalades »en säker förhoppning om att det samarbete mellan de nordiska folken, som nu under så ödesdigra förhållanden tagit sin början och vars åstadkommande ständigt utgjort ett av det nordiska Interparlamentariska Förbundets högsta strävanden, skall framdeles fullföljas och utvecklas icke endast under kriget, utan även därefter under kommande fredens dagar för befordrandet av andra gemensamma intressen». Vid mötet i Stockholm den 29 och 30 aug. 1916 fortsattes på den inslagna vägen och förbundet uttalade sig för »samarbete mellan de tre nordiska landen på det socialpolitiska området och största möjliga ömsesidighet i fråga om den sociala lagstiftningen». Men härtill kom att mötet tog initiativ till den hänvändelse »till de tre nordiska rikenas regeringar att gemensamt rikta en anmodan till andra neutrala stater att deltaga i en konferens med uppgift att överlägga om bästa sättet att i samband med ett blivande fredsslut arbeta för att under de neutrala staternas medverkan sunda folkrättsliga och ekonomiska principer må fastslås till tryggnad av en varaktig fred samt för att på samma gång de neutralas befogade intressen må tillvaratagas». Det är med anledning av denna framställning, ministermötet i Kristiania enat sig om att något i åsyftad riktning borde göras från nordens statsledningar.

Den gångna tiden har visat, att icke endast från regeringars och halvofficiösa riksdagsinstitutioners sida steg vidtagas för samverkans befrämjande. Även resp. *riksbanksledning* har funnit sig böra sammanträffa för att gemensamt rådgöra om spörsmål rörande valutapolitiken och de krav krisen ställt på de sedelutgivande institutionerna, såsom i fråga om guldinlösen, utfärdandet av särskilda skiljemynt m. m. Också enskilda organisationer, representanter för *speciella yrkesintressen* och näringsgrenar ha funnit önskvärt att under händelsernas hårda tryck finna möjlighet till intimare samverkan och understöd än tillförne. Jag vill erinra om det möte, som hölls den 6 och 7 juli 1916 i Kristiania på inbjudan av Den norske handelsstands fællesforening mellan representanter för Sveriges allmänna handelsforening, Svenska Handelskammarmötet, Den danske handelsstands fællesrepresentation och nämnda norska organisation. Man enades där om stadgar för *skandinaviska handelskammarmöten* — en motsvarighet således till de *nordiska sjöfartsmötena* — vilka skola hållas i regel vartannat år, omväxlande i de tre länderna. Uti § 1 heter det: »Representanter för ledande handelskorporationer i de tre skandinaviska länderna sammanträda till regelbundna handelsmöten för att upptaga till behandling frågor av kommersiell art, som kunna vara av gemensamt intresse och betydelse för de tre ländernas näringsliv». Efter det godkännande, som från resp. länders organisationer numera avgivits, får denna betydelsefulla sammanslutning anses vara verkställd, och till bekräftelse härpå har också delegerade — 25 från vardera landet — redan blivit utsedda och ett arbetsutskott med 4 från varje land tillsatts. Detta skall ha en permanent sekreterare och förbereda alla ärenden, som föreläggas mötena. Det första väntar man skall hållas redan i vår.

Det är en allsidig sammansättning med representanter för handel, sjöfart, industri och bankväsen förteckningen över delegerandena utvisar, och utan tvivel kommer denna från början ganska fast lagda organisation att i skilda avseenden utöva ett avsevärt inflytande på samverkan i Norden mellan olika näringsgrenar för tillvaratagande av gemensamma intressen. Det bekymmersamma läge, våra små stater kunna bli utsatta för, om ett handelskrig fortsätter det pågående, anser man komma att bli föremål för sammanslutningens närmaste överläggningar.

Andra symptom på hur behovet av praktisk samverkan tar sig uttryck är framställningen om de *nordiska juristmötenas* återupptagande i en arbetsduglig form och de *nordiska kvinnornas nybildade samorganisa*

tion »för samarbete mellan de nordiska kvinnoaksorganisationerna i och för bevakande av gemensamma intressen i lagstiftningsfrågor rörande kvinnor och barn», varjämte inom den *pedagogiska* världen och bland Skandinavien *tidningsmän* önskvärdheten av att tillgodogöra sig samarbetets fördelar lett till närmanden av fördelaktigt slag. Likaså ha steg vidtagits för ett samarbete mellan *nationalekonomer* av facket för belysning av gemensamma ekonomiska uppgifter för de tre folken.

Det ligger icke någon sentimentalitet eller påfallande känslobetoning över dessa strävanden över mötena och deras förhandlingar, utan de präglas av en nykter och klar insikt såväl om de faktiska intressen, vilka bäst främjas under gemensamt arbete, som om den begränsning gemenskapen till båtnad för alla bör i vissa avseenden åsättas. Man har ett intryck av att viljan till *praktisk handling* på de områden, där goda resultat kunna vinnas, börjat tränga igenom.

Det är all anledning för oss att tillvarataga de värden, detta kan medföra för de nordiska folkens egen inre utveckling och deras möjlighet att upprätthålla full självständighet i en värld, där bekymren hopa sig för de mindre staterna.

Särskilt på det *ekonomiska* området är det angeläget, att statsmakterna överväga vad som bör göras till befordran av samverkan, när intressegemenskap förefinnes, ty de tendenser, som nu göra sig gällande inom näringslivet, mana onekligen till sammanhållning. Det är knappast något tvivel därom att den nationalhushållning, vilken uppvuxit under de sista århundradena, visat sig vara en allt för trång ram för näringsväsendet, och man iakttar strävanden att på ett eller annat sätt vidga densamma i syfte att få en säkrare bas för arbetsfördelning och erövringar å världsmarknaden. Redan före krigets utbrott varnades hur enskilda näringsgrenar inom vissa stater över de nationella gränserna slutit avtal med varandra för att inom ett område, större än den enskilda statens, vara fri från konkurrens och kunna utnyttja detta till vinningar på marknader, där konkurrensen måste slås ned. Vissa företeelser angåvo även, att staterna själva icke voro okänsliga härför. Benägenheten att vidga gränserna för hemmamarknaden genom mellanstatliga överenskommelser i syfte att till både parter fördel utnyttja den möjlighet att komplettera varandras tillgångar, staterna äga och att såmedels åter tillförsäkra den självtilräcklighet, staten ensam icke längre förmådde åstadkomma, har framträtt såväl inom den ena som den andra av de nu kämpande maktgrupperna, innan kriget accentuerat

denna tendens. Men det är likväl först under kriget under dess oerhörda påfrestningar och det till ytterlighet skärpta motsatsförhållandet mellan de båda lägren, som planerna att på samma gång vidga hemmarknaden och sluta den för utomstående samt fullt utnyttja dessa fördelar till att besegra motståndaren ekonomiskt, varhelst han påträffas, tagit mera fast form och blivit föremål för såväl statsmyndigheters som affärsorganisationers överläggningar. Härom har även i Sverige en litteratur hunnit uppstå. Jag saknar anledning att närmare ingå på en redogörelse för dem och de förslag och uttalanden, som gjorts. Såsom exempel på arten av de förslag vilka framkommit, återges emellertid i vissa delar den andra Pariskonferensens 14—16 juni 1916 beslut, vilka på grund av sin officiella karaktär tilldraga sig särskilt intresse.

»Övergångsåtgärder framdeles för de allierade ländernas återuppriktande beträffande handel, industri, jordbruk och sjöfart.

II.

Då genom kriget alla handelstraktater mellan de allierade och de fientliga makterna ha blivit upphävd och då det är av stor betydelse, att vid tiden för det ekonomiska återuppbyggande, som måste följa på fientligheternas avslutande, ingen av de allierades frihet får begränsas av de allierades fordringar på »mest gynnad nation», äro de alla eniga om att fördelarna med denna mest gynnad klausul skola nekas de fientliga makterna ett antal år framåt, som skall gemensamt fastställas.

Under denna tid skola de allierade anstränga sig att bjuda varandra ömsesidiga avsättningskompensationer, försåvitt de i föregående paragraf nämnda föranstaltningarna skulle leda till vilka som helst för deras handel skadliga följder.

III.

De allierade förklarade sig eniga om att vilja bevara för de förbundna länderna, framför alla andra länder, deras naturliga hjälpkällor under hela den tid som åtgår för resp. länders återuppbyggande beträffande handel, industri, lantbruk och sjöfart. I detta syfte ämna de träffa särskilda föranstaltningar för att underlätta det ömsesidiga utbytet av sina produkter.

IV.

Till försvar för inre kommersiella, agrariska och martima intressen mot ekonomiska angrepp genom översvämmande med varor eller genom

vilken som helst illojal konkurrens vilja de allierade gemensamt fastställa en tidsperiod, under vilken handeln med fientliga makter skall vara underkastad särskild behandling och under vilken de därifrån härstammande varorna antingen skola vara föremål för införselsförbud eller för andra effektiva metoder. De allierade skola på diplomatisk väg träffa uppgörelse om de specialbetingelser, som under nämnda tidsrum skola finna användning på fientliga fartyg.

V.

De allierade skola bestämma förhållningsregler, antingen gemensamt eller var för sig för att på sitt område hindra fientliga undersåtar i utövandet av vissa verksamheter, som beröra lantförsvaret eller den ekonomiska oavhängigheten.

C.

Beständiga föranstaltningar för ömsesidig hjälp och samarbete mellan de allierade.

I.

De allierade skola oförtövat träffa nödiga åtgärder för att göra sig oavhängiga av fientliga länder, försåvitt angår råämnen och fabrikat, som äro av betydelse för den normala utvecklingen av deras ekonomiska självständighet. Dessa förhållningsregler skola taga sikte på att säkerställa icke blott de allierades oavhängighet med hänsyn till deras leveranskällor utan också deras finansiella, kommersiella och maritima organisation.

De allierade skola träffa sådana föranstaltningar som i utförandet av detta beslut, allt efter varans natur synas mest ändamålsenliga, under hänsyns tagande till de huvudlinjer som deras ekonomiska politik följer. De kunna härvid t. ex. betjäna sig av subventionerade företag, som stå under statens egen ledning och kontroll, eller lämna finansiellt understöd till uppmuntrande av vetenskapliga och tekniska undersökningar och till utveckling av nationella industrier och hjälpkällor, införa tullavgifter eller förbud av tillfällig eller varaktig natur, eller kombinera dessa olika metoder.

Av vad art dessa metoder än må vara, som skola bli använda, är det av de allierade eftersträfvade målet: att i tillräcklig grad öka produk-

tionen inom det egna landet som helhet betraktat, att sätta dem i stånd att upprätthålla och utveckla deras ekonomiska oberoende gentemot det fientliga utlandet.

II.

För att möjliggöra utbytet av sina produkter skola de allierade träffa förhållningsregler för att lätta sina ömsesidiga handelsförbindelser såväl genom upprättandet av mera direkta och snabba land- och sjötransportmöjligheter till låga satser, som genom utvidgning och förbättring av post- och telegrafväsendet m. m. d.

III.

De allierade skola sammankalla en konferens av tekniska delegerade för att träffa förhållningsregler för den största möjliga ömsesidiga samstämmighet i patentlagstiftningen, ursprungsbevis och varumärken. Med hänsyn såväl till patent och varumärken, som till »the copyright» till litterära och konstnärliga alster, som under krig uppstått i fientliga länder, skola de allierade, såvitt möjligt, efter fientligheternas avslutning gå tillväga på samma sätt.

De allierades tekniska delegerade skola utarbeta förslag till dessa föranstaltningar.»

Nu torde man väl kunna utgå ifrån att åtskilligt av detta, som även i ostentativt officiella former framförts, utgör led i den naturliga strävan att imponera på motståndaren och förskaffa sig själv en mer gynnsam position vid blivande uppgörelser, då bytesobjekt, även om de endast bestå av icke förverkligade planer, kunna komma väl till pass. Men det vore dock lättsinnigt att lämna allt detta utan avseende. Naturlig försiktighet bjuder att de neutrala överväga vad inflytande det kan ha för dem, för den händelse klausulen om mest gynnad nation skulle förändras i så måtto, att ett tre-tariffsystem med särskilda förmåner för allierade stater upprättas och om speciella fördelar lämnas vid varu-transport å deras fartyg m. m. Det synes även som om de nordiska regeringarna hade sin uppmärksamhet fäst på denna sak. Att döma av kommunikén efter Kristianiamötet stå de i begrepp att under inbördes samverkan vidtaga åtgärder för att värna de nordiska rikenas handelspolitiska intressen såväl vid fredsslutet som efter det kriget med militära vapen upphört. Det är tydligen defensivåtgärder med hänsyn till be-

farade svårigheter att gentemot de väldiga maktgrupperingarna hävda vår ekonomiska självständighet, som äro å bane.

Oavsett hur härmed må förhålla sig och i vad mån farhågorna kunna anses vara berättigade eller ej, är det likväl påtagligt att våra tre länder, för den händelse vi hade att uppvisa en enda konsumtionsmarknad på 11 millioner invånare och en för bättre gemensamhetshushållning ordnad råvarutillgång, än den nuvarande, skulle ha väsentligt lättare att reda oss i världen. Vi kunna ej undgå att i vår ordning erfara nationalhushållningens trånghet och ringa bärkraft för uppehållandet av företag, vilka uppta tävlan med de stora på världsmarknaden. Det vore helt visst i många hänseenden av betydelse, om de tre nordiska länderna, utan att någons intressen tillbakasattes, kunde till ömsesidig fördel enhetliggöra sina hemmamarknader, så att dessa komme att bilda ett i stort sett gemensamt konsumtionsområde. Först i den mån detta realiserats, kan erforderlig styrka och ryggrad givas åt det gemensamma uppträdande *utåt* i ekonomiskt avseende, som Kristianiakommunikén förordat. Denna sida av spørsmålet om ekonomisk samverkan i Norden, den *inåt* vända, är icke den minst viktiga och synes böra upptagas till behandling såsom en förutsättning för och ett komplement till det, varom regeringarna med hänsyn till utlandet eventuellt kunna överenskomma.

Å den amerikanska kontinenten, där man med största iver bereder sig att ta ledningen i staternas tävlan efter krigets slut, har man sedan länge arbetat i den riktning, jag härmed antyder såsom lämplig för de nordiska rikena. Mitt under det att förstörelsemedlen i vår världsdel slår sönder årtiondens kulturverk, har man på andra sidan Atlanten sammankomster för att dryfta hur Nord- och Sydamerika med dess mångfald av stater kunna i ekonomiskt hänsende sluta sig närmare varandra och utnyttja den uppkomna situationen. Det är också av stort intresse för oss att iakttaga hur metodiskt man sedan lång tid arbetat för det mål, vi här knappast hunnit skönja, såsom även för de skandinaviska landen värt att eftersträva.

Redan 1889—1890 sammanträdde på Förenta staternas inbjudan en konferens i Washington, vari deltog officiella representanter för 18 amerikanska stater, med uppgift att överlägga om på vad sätt Nord- och Syd- samt Central-Amerikas gemensamma intressen bäst måtte kunna vidtagas. Konferensen, som bl. a. ledde till det första uniforma skiljedomsavtalet mellan de representerade staterna, fick flera och mer betydelsefulla efterföljare i 1901 års Mexikokonferens, 1906 års konferens i Rio

Janeiro, där man beslöt att hos utrikesdepartementen i samtliga stater upprätta arbetsutskott för samarbete med den centralorganisation, som upprättades och 1910 års i Buenos Aires, där för första gången representeranter för samtliga amerikanska stater sammanträdde och slutligen 1915 års Washingtonkongress, som öppnades av Förenta staternas president och f. ö. arbetade under mycket högtidliga former.

Första frukten av konferensarbetet blev bildandet av den officiella *Pan-Amerikanska Unionen 1907* med sin uti en av staterna själva och av Carnegie skänkt byggnad. Den har en ständigt arbetande byrå, vars arbete numer svällt ut att omfatta flertalet arbetsfält, där staterna äga gemensamma intressen. Det är befordran av kommunikationsväsen av olika slag — under kriget har stora insatser gjorts för att få amerikanska fartyg att ta upp kusttraden i stället för de uteblivna tyska och engelska — underlättande av kreditförhållandena genom utveckling av bankförbindelserna; enhetliggörande av postportot; gynnsammare anordning för behandling av postanvisningar; uniformerande av handelslagstiftningen; utvecklande av gemensam agenturverksamhet; arbete för korresponderande sociallagstiftning och lika behandling av arbetare, oberoende av nationalitet, i försäkringshänseende; bedrivande av vidsträckt upplysningsverksamhet, särskilt i kommersiellt hänseende och främjande av samarbete mellan yrkesintressenter; publicerande av panamerikansk statistik och redogörelser för pågående sammanslutningssträvanden m. m. Härtill kommer att arbetet på ingåendet av traktater — ex. 1913 års — med direkt fredssyfte haft sitt stöd inom Unionen. Det är en hel stab av ämbetsmän med Förenta staternas förre minister uti Argentina såsom verkställande direktör, som ägnar sig åt detta för varje år mer måtpåliggande arbete och som under kriget fått ledningen i den starka, av staterna understödda, rörelsen att på organisk väg förbinda de amerikanska staterna till en ekonomisk enhet.

Unionens styrelse består av samtliga i Washington ackrediterade 21 sändebud för staterna jämte Förenta staternas utrikesminister och det har visat sig vara det icke minst betydelsefulla att dessa i sådan fri, för omedelbart praktiska syften inrättad form kunna sammanträffa och vid sidan om den diplomatiska konventionalismen överlägga om hur de måtte kunna »utveckla och befästa handelsförbindelserna, främja det vänskapliga umgänget och bidra till den ömsesidiga förståelsen» mellan de representerade staterna och deras undersåtar. Man vet att de s. k. A. B. C.-staternas (Argentina, Brasilien och Chile) medling under Mexiko-

krisens mest akuta skede härledde sig från Unionens styrelse. Det tankvärda yttrandet har också fällts att »för den händelse Europa haft en motsvarande institution kunde det stora kriget måhända ha undgåts.» Verksamheten bekostas uteslutande av statsmedel.

Det erkännes numera allmänt att Unionens verksamhet, ehuru den aktivt framträdde först 1907, varit av genomgripande betydelse för sammanförandet av fria stater med utpräglad självkänsla kring det gemensamma, som skapats av geografiskt läge, historisk tradition och ekonomiska betingelser, utan att deras självständighet lidit intrång därav.

Den väg, man här beträtt, är av stort intresse även för Nordens stater, och det må uttalas att de regeringsmöten, kriget påkallat, icke böra nedläggas sedan fredens dagar återkommit. Tvärtom böra dessa års erfarenheter ha tillkännagivit hur viktigt det är att under normala tider ha knutit en visserligen fri, men dock fast samverkan. Vi behöva *regelbundet återkommande regeringskonferenser*, vilka icke äro för sin tillkomst beroende av någon inbjudan från en av staterna. Det är betydande uppgifter av olika slag, som dessa skulle få att handlägga antingen omedelbart eller efter förberedelser av sakkunniga institutioner.

Det må anföras några av de mer väsentliga spörsmål, vilka på det ekonomiska området framställa sig och påkalla att på officiell väg befordras genom gott samarbete.

När vi här i Norden varit inne på tankar om en närmare ekonomisk samverkan mellan de tre folken, har det hittills varit *tullunionen*, som hägrat för gemensamhetssakens förespråkare. Det behöver endast erinras om hur omdebatterat detta spörsmål varit. Det var ett stående ämne vid de på sin tid hållna nationalekonomiska mötena (i Göteborg 1863, Stockholm 1866, Köpenhamn 1872, Malmö 1881 och Köpenhamn 1888) och har även förekommit å allmänna handelsmöten (Köpenhamn 1885) och upptagits till debatt i de nationalekonomiska föreningarna med inlägg av män såsom Marcus Rubin, C. F. Tietgen, Bredo Morgenstierne och J. W. Arnberg, varjämte den »Nordiska föreningen för ekonomiskt samarbete» ännu så sent som år 1904, sju år efter det mellanrikslagen upphävts, utgav tre utredningar i ämnet, av vilka den svenska författats av Sven Palme. Då förnimmelsen av att vi behöva varandra, nu ånyo framträder och för första gången efter 1905 tagit sig officiella uttryck, har man på sina håll de gamla tankarna kvar och vill befordra det ekonomiska samarbetet genom steg i protektionistisk rikt-

ning. Symptomatisk härför var den debatt, vilken fördes vid det Nordiska Interparlamentariska Förbundets möte i år om »den europeiska handelspolitiken efter kriget och de tre nordiska länderna». Såväl inledaren dr *Karl Hildebrand* som en av de danska talarna, börskonsulenten hr *J. Schovelin* — tidigare författare i ämnet — läto förstå att förhållandena manade till att ånyo överväga möjligheterna av ett handelspolitiskt närmande. I detta sammanhang bör ävenledes framhållas, att prof. *Nils Wohlin* i sin skrift »Den europeiska handelspolitikens sannolika omgestaltning efter kriget och följderna därav för Sverige» är inne på samma väg utan att dock göra några direkta förslag.

Även om det synes mindre sannolikt, att de tre rikena nu skulle vara mer beredda eller benägna att föra en gemensam handelspolitik *utåt*, än de förr varit, och detta i all synnerhet om det skulle ske i nyprotektionismens tecken, så är det därför ingalunda sagt, att de icke kunde finna det nyttigt att *inåt*, i förhållande till varandra, vidtaga åtgärder i tullpolitiskt hänseende, som äro ägnade att till ömsesidig fördel skapa en större hemmamarknad, än var stat för sig nu erbjuder, således *lättnader i tulltarifferna på sådant sätt och under villkor i övrigt att verkligt utbyte av förmåner sker*.

Det kan ifrågasättas om tiden icke är mogen för en noggrann undersökning av mellan de tre rikena nu bestående tulltariffer. Deras näringsliv har hunnit stabilisera sig så pass under rådande regim, att man torde säkrare än för en del år sedan kunna få erfarenhet om de bestående fördelar, handelsomsättningen kan vinna på ömsesidiga eftergifter och lättnader i tullhänseende för inhemska råvaror och av väsentligen inhemskt material förfärdigade halvfabrikat och, eventuellt, förädlade alster. Ett studium av handelsstatistiken och tullbestämmelserna visar även att det finns industrigrenar i endera landet, vilka, oavsett tullen hos de andra, fått den naturligt behärskande ställning, att avsättningen till dem fortgår, trots de uppresta skrankorna. Åtskilliga födoämnen och råvaror tillförsäkras också något av landet från båda eller endera av de övriga under sådana omständigheter att samtliga böra ha fördel av om tullen sänkes eller försvinner.

Några exempel må anföras, vilka åskådliggöra här framlagd uppfattning. Påpekas må likväl att statistiska jämförelser f. n. äro mycket svåra att göra till följd av olikformigheten hos de resp. ländernas officiella handels- och tullstatistik, varför man endast under mycket stark reservation vågar göra några slutsatser.

Både Sverige och Norge utföra till Danmark högst betydande kvantiteter *trämassa*, såväl mekanisk som kemisk, jämte *cellulosa* och *papper*. År 1913 exporterades från oss: pappersmassa av trä för kr. 2,904,839; papper och papp för kr. 934,743. Från Norge anges: 20,522 ton och 1,374 ton. Införseln från Danmark inom denna varugrupp visar däremot relativt obetydliga kvantiteter. Hos oss är pappersmassan fri och papper och papp belagda med mindre tullavgifter. I Norge råder samma förhållande, medan Danmark återigen har en tull av $7\frac{1}{2}\%$ å pappersmassan och rätt avsevärda tullavgifter å papper och papp. Utsikten för Danmark att tävla med Sverige och Norge på ifrågavarande område torde få anses minimal och dess tullskydd enbart beröra dessa länder utan att ens något protektionistiskt skäl synes kunna motivera tullskyddet. Dess utbyte mot en förmån, lämnad av de andra rikena, torde kunna övervägas.

Norge har liksom grannländerna en avsevärt hög tull å bomullsgarn — 0,12, 0,45 öre pr kg. — men Sverges export av denna vara är betydlig, kr. 802,365, oaktat tullfriheten bortföll 1897; från Danmark erhålles endast små kvantiteter. Till Danmark var vår export liten, men därifrån kom garn, huvudsakligen garn i dockor för kr. 467,360, trots vårt höga tullskydd. Det statistiska materialet synes tyda på att det är garn av olika slag, som kommer från det ena och det andra landet och ömsesidiga medgivanden skulle på samma gång kunna stärka produktionens ställning, ge bättre arbetsfördelning och tillgodose konsumenternas behov. En detaljundersökning skulle sannolikt visa sig fruktbarande och ange i vilka speciella hänseenden tariffreduceringar med fördel kan ske ej blott inom garn- utan hela textilbranschen.

Av levande djur ha vi en stor export såväl till Danmark (hästar kr. 4,016,150, nötkreatur kr. 2,793,300) som till Norge (hästar kr. 155,000, nötkreatur kr. 5,536,950). Införseln hit var däremot ringa — väsentligen norska hästar — till följd av våra höga tullsatser (50 kr. pr häst och 10 kr. pr nötkreatur). Danmark har tullfrihet, men Norge har högre tull än vi på hästar (maximal 80 kr. pr st.) och tullen å nötkreatur är ävenledes betydlig kr. 0,05,—0,06 pr kg. levande vikt. Till Norge gick såväl från Sverige som Danmark stora mängder färskt nötkött resp. för 1,295,032 kr. och 1,356 ton. Norges behov av de övrigas köttvaror är påfallande liksom Sverige behöver den norska fisken (tullfri), men kötttullen är 10 öre pr kg. i Norge. Vad smöret angår råder i Danmark tullfrihet, medan Norge har 0,15—0,25 kr. pr kg. och vi 20 öre pr kg.

Fläsket är i Norge åsatt 0,₁₅—0,₂₀ kr. tull pr kg., hos oss 0,₁₂—0,₁₈ kr. pr kg., men i Danmark tullfritt. Anförda förhållanden tillkännage den relativt starka ställning Danmark intager, men det är anledning ifrågasätta om befintliga tariffer med den utveckling kreatursskötseln tagit längre motsvara situationens krav. Det må spörjas om icke den av ålder och ända till 1871, då tull å ost infördes, mellan Sverige och Norge rådande tullfriheten å matvaror av djur, kan återupprättas helt eller delvis mellan de tre rikena.

I fråga om hudar, beredda, försiggår mellan Danmark och Sverige, oavsett avsevärda tullsatser, en icke oväsentlig handelsomsättning. Norgesalpetern pålægges i Sverige 15 % tull och den norka fiskkonserverindustrien har såväl i Danmark som Sverige att kämpa sig igenom ett högt tullskydd, och den lyckas, emedan Norge på detta område har en gynnad ställning. Inom metall- och maskinindustrigrupperna förete taxorna sådan olikformighet, att jämförelser knappast kunna verkställas, men man får det intrycket att dessa uppgjorts mindre med hänsyn till de nordiska grannländerna och deras konkurrensförmåga än till andra staters uppträdande. Genom ömsesidigt tillmötesgående i fråga om en del halvfabrikat skulle förädlingsindustrien av olika slag inom samtliga länder i mer än ett fall kunna gagnas. Detta förhållande är väl värt en undersökning.

Vid ett övervägande av dessa angelägenheter bör ej heller förbises att under tullskyddet ha monopolindustrier uppstått inom samma näringsgrenar i de skilda länderna och överenskommelser angående prispolitik och varukontingentering mellan dem har i vissa fall träffats. Riksdagarna torde icke ha varit alldeles oberörda av detta förhållande tidigare. Detta kan ej undgå att öva inflytande på omdömet angående önskvärheten att reducera befintliga tariffer.

Det bör icke förgätas att vi under mer än trekvarts århundrade samlevat med vårt västra grannland på sätt här föreslås. Redan år 1815 infördes den första mellanrikslagen, varigenom hästar, boskap, spannmål och viktualievaror av alla slag blevo tullfria vid in- och utförsel landvägen och spannmål, fiskvaror och andra slag av livsmedel av vad slag som helst förda sjövägen åsattes endast halva införseltullen. Snart nog togs ytterligare ett steg i samma riktning med 1825 års lag, vilken nedsatte tullen till hälften för en stor mängd varor såsom, förutom nyssnämnda, även ull, garn, vävnader, band, papper, tegel, bleckplåtar, järnvaror m. m. Det var ett djärvt steg, som då togs, men erfarenheten visade, att det

lände båda till nytta. Denna mellanrikslag fick också stå i nära femtio år, i det att först år 1874 en ny tillkom, vilken tog hänsyn till under årens lopp försiggången utveckling inom näringslivet och öppnandet av järnvägen Stockholm—Kristiania 1871. Den viktigaste ändringen torde ha varit införandet av tullfrihet å ylle-varor, vilket motiverades därmed »att ylleindustrien i vartdera landet tagit den skiljaktliga riktning att det egentligen vore varor av grövre och billigare beskaffenhet, av vilka tillverkningen i Norge kunde tävla med den svenska, varemot det vore finare och dyrbarare ylleveror, som från Sverige införde till Norge.»

När år 1888 den stora systemförändringen skedde i Sverige med tullskyddsvännernas seger måste detta givetvis i hög grad påverka mellanrikslagstiftningen, i varje fall så länge Norge fortfor att vara frihandelsvänligt. Det var frågan om hur förfaras skulle med utländska råvaror eller väsentligen av dem framställda fabrikat, varpå århundradets tullgemenskap bragtes att stranda. Sverige ansåg sig icke kunna ha en öppen gräns över Norge, då övriga försågos med höga tullmurar och Norge ville å sin sida icke gå med på det differentialsystem, Sverige föreslog. Så fast hängde man likväl samman och så betydande hade fördelarne varit, att det dröjde till 1897 innan mellanrikslagens saga blev all.

Ett gott uttryck för den gängse uppfattningen, innan den kanske lika mycket av politiska som andra motiv framkallade brytningen inträdde, gav dåvarande finansministern frih. *F. von Essen* i sitt uttalande till statsrådsprotokollet den 21 februari 1890: »Eders K. M:t lär icke finna nödigt att jag inför Eders Maj:t närmare utvecklar den stora betydelsen för båda de förenade rikena av den i mellanrikslagstiftningen antagna grundsats om ömsesidig tullfrihet för inhemska naturalster och tillverkningar. Den utvidgning av det inhemska handelsområdet, som härigenom vinnes, medför icke allenast ökad och lättad avsättning för vartdera landets produkter, utan möjliggör även en fördelning av arbetet mellan de båda länderna därigenom att fabriker, som tillverka samma grupp av varor, kunna i vartdera landet inskränka sig till tillverkningen av de särskilda varor eller klasser av varor, vilkas frambringande mest lämpar sig för landets egendomliga förhållanden, varemot med ett inskränktere avsättningsområde samma fabriker icke skulle kunna påräkna avsättning för hela sin tillverkning, därest den vore till arten sålunda begränsad, utan skulle nödgas med väsentligt ökade produktionskostnader tillverka en mängd olika varor, tillhörande samma grupp. Att bryta med nämnda

mellanrikslagstiftningens huvudgrundsats bör därför icke utan mycket starka skäl ifrågakomma, lika litet som det för närvarande kan anses av behovet med nödvändighet påkallat . . .» Den norska kommitté, vilken 1895 avgav sitt betänkande över läget, ser väl vad det kunde betyda, att de båda ländernas handelspolitik blivit så olika, men i sin överblick på den förgångna perioden säger den likväl följande, som är av intresse även i dag: »den frygt, som her i Norge under Förhandlingerne om Mellemrigsloven af 1874 tildels næredes for, at Aabningen af vort Marked for den toldfrie Indførsel af Svenske Industriprodukter, paa Grund af den svenske Industris store overlegenhed, skulde kvæle vor egen begyndende Industris och hindre dens Udvikling, i det hele taget maa siges at have vist sig at være ugrundet. Den i de sidste 20 Aar ved Mellemrigsloven af 1874 aabnede indbyrdes Konkurrence mellem Norge og Sverge har ikke hindret den norske Industri fra at udvikle sig efter en Maalestok, som ikke har været seet under nogen tilsvarende tidligere Periode; om der end kun paavises flere Felter, hvor den Svenske Industris Overlegenhed er saa stor, at vi ikke har kunnet optage konkurrencen eller kunnet holde Stillingen mod den paa vort indenlandske Marked, saa er det paa den anden side sikkert nok, at vi har mange betydelige Industrier, som muilig kunde have naaet det Standpunkt, hvarpaa de nu befinde sig, uden at de med Held have benyttat Adgangen til at skabe sig et Marked i Sverge? At i det heletaget den ved Mellemrigsloven af 1874 aabnede Lettelse i Samhandelen med Sverige har en betydelig Andel i den nogsaa respektable Fremgang i vor Industri som de sidste 20 Aar kan opvise, lader sig neppe bestride».

Från båda sidor gavs livliga uttryck åt det gagn man haft av mellanrikslagen och när förhandlingarna brusto vid förhandlingarna å Holmenkollen i oktober 1896, stod man i själva verket så nära varandra, att hade icke politiska motiv medverkat och hade underhandlarna varit andra än de utsedda, skulle resultatet sannolikt blivit ett helt annat och vi ännu länge ha haft en särskild tariff gällande. Kanske den skulle ha överlevat året 1905. Norges övergång till tullskyddspolitik borde under alla omständigheter kunna ha medverkat till dess bestående.

Dessa erfarenheter från såväl svensk som norsk sida har man att bygga på, när det sättes i fråga att för framtiden beträffande de tre nordiska rikena slå in på en handelspolitik efter analoga linjer. Något dylikt bör ställa sig väsentligt lättare nu än för en del år sedan, då tullskyddet vunnit insteg icke endast hos oss och Norge utan även i

Danmark, som långt ifrån kan betraktas såsom något frihandelsland, även om dess industritullar äro mycket lägre än de andra staternas och spannmålen går fri. Symptomatiskt för nuvarande tänkesätt är i varje fall, att Nordiska Interparlamentariska Förbundet vid sitt delegerademöte i Stockholm detta år enhälligt uttalade sig för en utredning angående i vad avseende och i vad omfattning ökat samarbete mellan de tre nordiska rikena må komma till stånd och man utpekade därvid särskilt det handelspolitiska området.

Det bör måhända framhållas, att en uppgörelse av förordad beskaffenhet sannolikt måste få karaktären av en *handels- och sjöfartstraktat* mellan de tre rikena, som är fullständigt oberoende av de traktater något av landen träffar med andra stater. Finns någon klausul om mest gynnad nation i dessa, skulle denna sålunda icke berättiga till några av de i den nordiska ömsesidighetstraktaten medgivna särskilda förmåner. Det i olika länder nu diskuterade tre-tariffsystemet skulle följaktligen införas. Det har av dr *Karl Hildebrand* erinrats om att 1911 års svensk-tyska handelstraktat i slutprotokollet till art. 13 innehåller prejudicerande bestämmelser. Tyskland kan sålunda icke göra gällande mest gynnad nations rätt i fråga om 1858 års svensk-danska deklaration rörande kustfarten och handels- och sjöfartsförhållandena i Öresund eller uti de svensk-norska överenskommelserna beträffande handels- och sjöfartsförhållandena i Idefjorden och Svinesund. Någon fullständig nyhet skulle det således icke innebära att ha separata överenskommelser mellan de nordiska rikena, oberoende av med andra träffade avtal, men det samband, som råder, bör likväl uppmärksamheten fästas på.

Ovan har uttalats, att man endast med största svårighet kan betjäna sig av gängse *handelsstatistik* och *tulltaxor* för anställande av jämförelser. Redan *C. Fr. Wærn* skrev på sin tid, att »uppgifterna bliva i hög grad ofullständiga och i hög grad missvisande» och det finns fortfarande anledning instämma i detta omdöme. Sålunda kan transithandeln icke vare sig i vår egen eller grannländernas statistik helt utskiljas och värdeberäkningarna ske icke efter enahanda grunder; tulltaxorna och de handelsstatistiska tabellerna äro så olikformigt uppställda och differentieringen av varuslagen verkställd efter så skiljaktiga synpunkter, att man endast under reservation kan ställa siffrorna vid sidan av varandra. Förhållandet har länge varit insett och på begäran av Nordisk Förening för ekonomiskt samarbete, som år 1904 hänvände sig till Norges Statistiska Centralbyrå med en framställning angående nyttan

och angelägenheten av att erhålla en utförlig redogörelse för den interskandinaviska handelsomsättningen, varav genom transitrörelsens utöändrande skulle framgå vad som effektivt förbrukades i vart och ett av de tre länderna av varor, producerade i de tvänne grannländerna. Ett samarbete kom också till stånd mellan kommerskollegii avdelning för näringsstatistik och Danmarks samt Norges statistiska byråer, vilka med understöd av resp. riksförsamlingar år 1909 publicerade ett betänkande, vilket tyvärr ställts undan bland annat material på hyllorna. Det innehåller likväl uppslag, som borde fullföljas, och den grund, vilken lagts med detta arbete, manar till fortsatt uppbyggande av en tillförlitlig interskandinavisk handelsstatistik. De svensk-norska kommitterade klagade 1896 över statistikens bristfälligheter och deras arbete på ordnandet av handelsförbindelserna försvårades därigenom. Vi borde genom att bereda tillgång till bättre statistiskt material än det nu befintliga, undvika att samma olägenhet kvarstår, när interskandinaviska handelsfrågor ånyo bli föremål för behandling.

Det är fördenskull synnerligen önskvärt att det tidigare inaugurerade samarbetet mellan de näringsstatistiska myndigheterna får en fortsättning. Därom uttalade sig även det Nordiska Interparlamentariska delegerademötet på sitt förutnämnda möte, i det begäran framställdes »att genom resp. regeringars försorg måtte upprättas en tillförlitlig och översiktlig statistik rörande handelsomsättningen mellan de nordiska länderna såsom en fortsättning av det på initiativ av Nordisk Förening för ekonomiskt samarbete år 1909 utgivna arbetet »Interskandinavisk Handelsomsättning».

I nära samband med de handelspolitiska förhållandena står *sjöfarten*, och dess angelägenheter ha även pläгат dryftas vid behandlingen av kommersiella uppgörelser. Det är fördenskull naturligt att frågan om de nordiska handelsflottornas förhållande till varandra bör tas under överbägende i detta sammanhang. Sedan det svenska tonnaget, delvis tack vare statens understöd, under de sista tio åren vunnit en utomordentlig stark utveckling och skänkt oss goda direkta förbindelser med olika världsdelar står Sverige mer i paritet med grannländerna och torde ha lättare, än förut, att kunna upptaga förhandlingar i saken, om detta befinnes önskvärt.

Frånsett de avtal, vilka angå särskilda kuststräckor, regleras det inbördes sjöfartsförhållandet nu av deklarationen den 16 april 1858 mellan Danmark och Sverige—Norge rörande kustsjöfarten (cabotage), och de skandinaviska länderna ha tillförsäkrat varandra ställning såsom mest gynnad nation. Danmark och Norge intaga följaktligen samma ställ-

ning som övriga kulturländer hos oss. Mest-gynnad-nationsbegreppet har emellertid, icke minst genom 1910 års tysk-svenska handelstraktat, fått en så vidsträckt uttolkning, att man kan vara tveksam om några särskilda förmåner av värde härutöver återstå att utbyta. Därtill kommer att med aktiebolagsformens användning inom rederirörelsen har vidsträckt möjlighet beretts för intresserade kretsar att vinna inflytande i fråga om sjöfarten hos grannländerna.

Det, som från staternas sida närmast vore att reflektera på, är att i fråga om statsubventionerade linjer underhandling inleades om *samtrafik* i de fall, då gemensam nytta med minsta kapitalutlägg därigenom kan vinnas. Framlidne kapten *W. Lundgren* var målsman för dessa tankar och bröt med Australien-linjen vägen för ett gott samarbete under full samtrafik, något som, åtminstone till viss grad, rönt efterföljd, såsom beträffande fraktavtal o. d. å andra transoceanica ruter. I den mån från staternas sida denna utveckling kan stödjas, vore det önskvärt, att intet försummas därutinnan.

Det är också i ett annat avseende gemensamhetssträvandena ifråga om sjöfarten böra vinna ett bättre uttryck, nämligen beträffande *sjölagstiftningen*. Redan år 1903 beslöt det nordiska sjöfartsmötet hos resp. regeringar tillstyrka igångsättandet av en gemensam utredning om nya nordiska sjölagsbestämmelser, men något resultat härav har icke avhört. Behovet därav är emellertid alldeles påfallande.

Utvecklingen på ifrågavarande område har gått mycket raskt under senare år, och representanter för den nordiska sjöfartsnäringen ha under årens lopp med fördel samarbetat för att få sina gemensamma intressen bevakade vid förarbetena till den internationella sjörättens förnyande. Men de nordiska sjölagarna visa däremot till följd av bristande samverkan alltmer utpräglade skiljaktigheter. Den forna likheten har icke med aktsamhet bevarats. Vid svensk förenings för internationell sjörätt möte i Stockholm dagarna strax innan krigsutbrottet 1914 angav advokaten *Eliel Löfgren* några av de viktigaste ändringarna. Den danska sjölagen ansågs ha hållit sig bäst, ehuruval den nya särskilda tillsynslagen faktiskt ålagt redaren och befälhavaren skyldigheter utanför sjölagens ursprungliga ram. Ur den norska sjölagen har den straffrättsliga delen överflyttats till den allmänna strafflagen med delvis annat innehåll än de övriga sjölagarna. Till den nya sjösäkerhetslagstiftningen har utbrutits undersökningsförfarandet efter inträffad sjöolycka. De allmänna föreskrifterna om dagboks förande ha utvidgats och preciserats i sjövärdig-

hetslagen och i detta sammanhang ha också givits föreskrifter om besättningen och dess arbetstid, vilka väsentligen omgestaltat besättningens ställning enligt sjölagen. I den nya *svenska* sjölagstiftningen har man gått en annan väg — man har ansett, att grunderna för redares, befälhavares och andras förpliktelser alltiämt borde utsättas i själva sjölagen, i överensstämmelse med vad som redan skett i 1891 års lag. Men detta har i sin ordning medfört en hel del tillägg och ändringar i sjölagens text. I kapitlet om fartyg ha införts allmänna bestämmelser rörande fartygs säkerhet, i kapitlet om besättningen ha införts stadganden om villkor för anställning m. m.

Det behöver här icke framhållas vilken betydelse det äger att vi söka behålla den rättsenhet på sjölagstiftningens område, som de nordiska folken med omsorg och möda tidigare uppbyggt, men skall så ske, måste — såsom ovannämnda svenska förening vid 1914 års möte påyrkade — en gemensam utredning för den gemensamma sjörättens fortbestånd och utveckling snarast möjligt igångsättas på initiativ av resp. regeringar. Därom har också det norska stortinget år 1916, efter tillskyndelse av samtliga partier, gjort framställning till regeringen.

Såsom naturliga led i strävan att enhetliggöra marknaden i de tre nordiska länderna — i den mån detta är förenligt med gemensamma intressen — böra alla åtgärder betraktas, vilka bidraga att inom det större konsumtionsområdet göra kapitalet och arbetet fritt från de begränsningar i rörelsefriheten, som bero av intvingandet i en nationalhushållnings trängre ram. Nu har emellertid under senare år lagar tillkommit, vilka avse att förbehålla den inhemska marknaden åt det nationellt färgade kapitalet och arbetet. Man kan hänvisa till den *norska* koncessionslagstiftningen med dess rigorösa bestämmelser angående utländskt kapitals åtkomst av landets råvarutillgångar, skogar, gruvor och vattenfall och 1916 års *svenska* lagkomplex om inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag m. m. samt den *danska* lagen av 21 aug. 1908 — ändrad 1911 — angående behandlingen av kroppsarbetare av främmande nationalitet. I samtliga betraktas det nordiska grannlandets undersåtar såsom utlänningar i samma bemärkelse som andra, vilka ej tillhöra den egna nationen.

Det bör dock vid en allmän behandling av de angelägenheter, denna motion berör, tagas i övervägande om icke ett ömsesidigt tillmötesgående borde kunna lämnas och det likaställande mellan undersåtar i de tre

rikena och andra staters, som nu äger rum till följd av lagarnas beskaffenhet, ändras. Ett företräde synes böra ges åt svensk, dansk och norsk framför andra nationaliteter i vår näringspolitiska lagstiftning.

Någon risk vare sig för kapital- eller arbetaröversvämning kommer detta icke att medföra. Så rika äro vi icke på sparmedel och arbetskrafter, att någon direkt olägenhet synes för något av landen kunna uppstå härigenom, men det större konsumtionsområdet innebure återigen en säkrare regulator, vilken åstadkom jämnare rörelser i marknadsläget, något som under alla förhållanden blir till stadigvarande gagn.

Vad särskilt arbetskraften angår, är det önskvärt att densamma vid överskridandet av gränsen till det nordiska grannlandet icke bringas i nämnvärt sämre läge än resp. undersåtar med hänsyn till gängse lagstiftning. I synnerhet beträffande de förmåner det allmänna bereder vid sjukdom, olycksfall och ålderdom, såsom genom understöds- och försäkringslagstiftning av olika slag bör det undersökas, om icke ett likaställande under vissa betingelser kan ifrågakomma. Faktiskt har Sverige i detta avseende genom handelstraktaten den 2 maj 1911 tagit ett steg närmare Tyskland än sina övriga grannar. Det heter nämligen uti Art. 2: »De traktatslutande parterna förplikta sig att ömsesidigt taga i välvilligt övervägande frågan om svenska arbetares behandling i Tyskland och tyska arbetares behandling i Sverige med hänsyn till arbetarförsäkringen i ändamål att genom överenskommelser härom tillförsäkra det ena landets arbetare uti det andra landet en behandling, som i möjligaste mån medgiver dem lika stora fördelar. Dessa överenskommelser skola oberoende av denna traktats ikraftträdande träffas genom ett särskilt avtal.»

Erinras må även om fattigvårdskonventionen med Danmark och Norge den 26 maj 1914 och däri ingående stadganden om ömsesidighet samt att de danska och svenska sjukkassorna år 1911 ingingo en överenskommelse om fri överflyttning mellan de båda ländernas sjukkasorganisationer. En arbetare, vilken flyttar från det ena landet till det andra, kan härigenom utan vidare och utan alla avbrott omedelbart fortsätta sin sjukförsäkring i det nya hemlandet. I den mån ett tillämpande av denna princip vinner insteg mellan samtliga tre länder också på försäkringslagstiftningens alla områden, får detta helt visst en stor betydelse för arbetskraftens rörelsemöjlighet inom Skandinavien.

Ett annat steg i riktning mot uniformitet har tagits av den norska regeringen, då den tillställt de övriga ett förslag om tillsättande av en gemensam kommitté för undersökning av möjligheten att få till

stånd en lagstiftning för cellulos- och pappersindustrien om åttatimarsskift. Behovet av en särskild gemenskap i dessa angelägenheter är därmed erkänt, och det torde vara önskvärt om detta initiativ ledde till att fler spörsmål angående beredandet av uniforma bestämmelser för arbetskraftens utnyttjande komme till stånd.

Vad *handelslagstiftningen* eljes angår ha vi under samarbete fått lika lydande växellagar (1880) och lagar om skydd för varumärken utfärdade i Sverige och Norge 1884 och i Danmark 1890 samt därefter angående handelsregister, firma och prokura för Sverige av 1887, för Danmark 1889 och för Norge 1890 och lagar om köp och byte för Sverige 1905, för Danmark 1906 och Norge 1907, samt lag om kommission, handelsagentur och handelsresande 1914 och lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område 1915. Det är, som synes, en betydande gemensamhetslagstiftning, vilken härmed åstadkommits, och arbetet på hithörande område fortsättes med fördel av den skandinaviska obligationsrättskommittén.

Det är emellertid i ett avseende man har särskild anledning att framhålla önskvärdheten av samverkan och detta gäller vissa sidor av *aktiebolagslagstiftningen*, rörande vilken gemensamhet tyvärr saknas. Inom dess ram behöves av allt att döma infogas stadganden beträffande trustar och monopolföretag i synnerhet sådana av utländskt ursprung. De stora internationella trustföretagen ha fått sådant herravälde, att lagstiftningen måste komma köpmän och konsumenter till understöd. Det må endast erinras om den amerikanska petroleumtrustens framfart i samtliga de tre länderna. Mot dylika är likväl den enskilda staten för svag, dess konsumtionsområde är för litet mången gång, att regleringen av det samma kan bereda trusten sådant avbräck, att den bekvämas till medgivanden. Ju fler stater, som uppträda enhetligt, desto bättre, och det skulle utan tvivel vara synnerligen gagneligt, om de tre nordiska länderna skaffade sina statsförvaltningar likartade befogenheter — efter gemensam utredning och handlande i samförstånd till värnande av resp. medborgares utplundring av utländskt trustvälde. De försök, som vid inträffade fall gjorts inom handelsvärlden att träffa likartade uppgörelser, ha givit vid handen, att det är ytterst svårt komma till samverkan, när konkurrensen talar, och köpmännen bli lätt fullständigt beroende av trusten till skada för den industriella och privata konsumtionen. Det blir statsförvaltningarna som gemensamt måste gå emellan. Nu har såväl Norge som Sverige sin trustutredning och det vore synnerligen önskvärt om

dessas jämte en eventuell dansk sådan kunde komma till ett för alla antagligt resultat. Att erbjuda samlad styrka utåt i dessa angelägenheter är en fördel, som ej bör underskattas.

För en ökad ekonomisk samverkan erbjuda sig en mängd andra uppgifter för statsledningarna vid sidan om de här anförda. Man kan ju i förbigående ytterligare nämna revision av postförbindelserna, utjämning av frakttaxorna, gemensamhet i fråga om patentskydd m. m. Men vad som omnämnts ger redan det en tillräckligt fyllig bild av hur mycket som kan tagas i överbäggande, om man verkligen vill anträda den förordade vägen.

De fördelar denna erbjuder synas påtagliga. Våra tre folk representera i själva verket väsentligen tre ganska olika ekonomiska typer — den industrielle företagarens, köpmannens och sjöfartsidkarens — vilka i åtskilliga avseenden väl komplettera varandras egenskaper. Samarbetet bör därför kunna ge ömsesidig vinst. Och den fastare inre samhörigheten medför dessutom större möjlighet att, i de fall detta erfordras, kunna utöva ett gemensamt värn mot ekonomiskt tryck, som är den enskilda staten övermäktigt.

Med stöd av det anförda hemställes fördenskull,

att riksdagen i skrivelse till K. M:t måtte an-
hålla:

att Kungl. Maj:t efter överenskommelse med Danmarks och Norges regeringar måtte föranstalta om upprättandet av en kontinuerlig statistik rörande handelsomsättningen mellan de nordiska länderna såsom en fortsättning av det på initiativ av Nordisk Förening för ekonomiskt Samarbete år 1909 utgivna arbetet »Interskandinavisk Handelsomsætning».

att Kungl. Maj:t efter därom till Danmarks och Norges regeringar lämnat meddelande jämte hemställa till dem om motsvarande åtgärder från deras sida ville för Sveriges del föranstalta om en utredning huruvida och i vad mån upprättandet av en särskild handelstraktat mellan de tre nordiska rikena, avseende ömsesidigt tillmötesgående i fråga om tullavgifter och andra handelsvillkor, bör åstadkommas, samt, för den händelse utredningen anger att upprättandet av en dylik traktat kan vara för

Sveriges del önskvärt, inleda förhandlingar med de danska och norska regeringarna i sådant syfte;

att Kungl. Maj:t måtte, i samråd med de danska och norska regeringarna, föranstalta om utredning angående i vilka avseenden i övrigt såväl genom lagstiftning som administrativa åtgärder ökad ekonomisk samverkan må komma till stånd mellan de tre nordiska rikena.

Stockholm den 16 januari 1917.

Erik Palmstierna.
